O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
rektori M.F. Po'latov
____
Ro'yxatga olindi: № FD-14-06
2024 yil "29" 02

BANK XAVFSIZLIGINI TAHLIL QILISH VA KREDIT PORTFELINI BOSHQARISH

fanining

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 400 000 – Biznes, boshqaruv va huquq

Ta'lim sohasi: 410 000 – Biznes va boshqaruv

Ta'lim yo'nalishi: 60410500 – Bank ishi va auditi

Samarqand – 2024

	Fan/modul kodi BANMAN6	O'quv yili 2024-2025	Semestr 7	ECTS - Kreditlar 6
	Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili Uzbek/rus		Haftadagi dars soatlari 6
	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1	Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarish	60	120	180

2

I. Fanning mazmuni

Fanning maqsadi –Talabalarni bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishni tashkil etish hamda amalga oshirish jarayonlariga oid barcha nazariy va amaliy tajribalarni o'rganish, talabalarni tafakkurini shakllantirish va rivojlantirish, o'zining fikr-muloxoza, xulosalarini asosli tarzda aniq bayon etishga o'rgatish hamda bilim va ko'nikmalarni shakllantirishdan iborat. Ayniqsa banklar o'rtasidagi iqtisodiy raqobatlarning o'sib borishi sharoitida bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishni tashkil etish, asoslari va tamoyillarini bilishdan iborat.

Fanning vazifasi –Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishni tashkil etish asoslari va tamoyillarini, bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishni amalga oshirishda nazorat va tartibga solish borasidagi mezon va me'yorlarni, bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishni shakllantirish mexanizmidan foydalanishni va bank xavfsizligi bilan bog'liq masalalarni tahlil etishni o'rgatishdan iborat.

3

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu. Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarish fanining predmeti, maqsad va vazifalari.

Bank xavfsizligini ta'minlashning asosiy maqsadi. Bank xavfsizligi samaradorligi. Xavfsizlikni ta'minlash vazifasi. Bankning xavfsizligini tashkil etish. Bank xavfsizligining asosiy prinsiplari. Bank xavfsizligining elementlari. Bankning axborot resurslari. Bank xavfsizligining vazifalari.

2-Mavzu. Bank xavfsizligini ta'minlashda himoya etilishi zarur bo'lgan ob'ektlar.

Bankning nomoddiy mulklari. Fuqarolik Kodeksining normalari. Bank xavfsizligini ta'minlash. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik Kodeksi. Davlat

korxonasi.

3-Mavzu. Bank xavfsizligiga ta'sir qiluvchi xavf- xatar turlari.

Bank mahsulotlarining risk darajasi. Tashqi risklar. Operatsion risk turlari. To'lov tizimi risklari. Operatsion risk. To'lov tizimlari. Bank xavfsizligiga ta'sir qiluvchi xavf- xatar turlari.

4-Mavzu. Naqd pulsiz hisob-kitoblarni o'tkazishdagi firibgarlik va uni ogohlantirish.

To'lov risklarini yuzaga keltiruvchi omillar. Banklarning to'lov tizimidagi risklar. Bank kredit faoliyati. Mijozlarning pul mablag'lari bazasi. Naqd pulsiz hisob-kitoblar

5-Mavzu. Kassa va valyuta operatsiyalari bilan bog'liq noqonuniy operatsiyalar va ularni oldini olish choralari.

Kassa va valyuta operatsiyalari. Tijorat banklarining kredit-depozit valyuta operatsiyalari. SPOT operatsiyasi. Spot kurs. Valyuta pozitsiyasi. Valyutalarning o'rtachalashtirilgan kurslarini belgilash. Svop valyuta operatsiyalarini. Valyuta risklaridan himoyalanishda keng ko'lamda foydalaniladigan usul. Valyuta arbitraji. Valyuta riski.

6-Mavzu: Qo'riqlanayotgan bank haqidagi axborotni noqonuniy olish va ishlatish yo'llari.

Qo'riqlanayotgan bank haqidagi noqonuniy axborotlar. Axborotni noqonuniy olish va ishlatish yo'llari. Xalqaro andozalarga mos keluvchi banklar. Xalqaro darajadagi bankka bo'lgan asosiy talablar. Bankda tashqi xavf-xatardan himoya qilishning qo'shimcha mexanizmlari. Bankning axborot tizimlari. To'lov tizimlari risklarini boshqarish.

7-Mavzu: Bank xodimlari - xavfsizlik ob'ekti sifatida.

Xodimlarning riski. Operatsion risklarni boshqarishda riskni baholashning miqdoriy va samarali uslublari. Xodimlarni so'roq qilish. Risklarni boshqarish infrastukturasi. Operatsion risk.

8-Mavzu: Bank xavfsizligining ob'ekti sifatida moliyaviy va moddiy mablag'lar.

Bank xavfsizligining ob'ekti. Tovar-pul munosabatlarinig rivojlanishi riskning iqtisodiy kategoriyasiya Bozor iqtisodiyoti sharoitidagi risklar. Riskning o'ziga xos xususiyatlari. Riskning himoyalovchi funksiyasi. Tijorat banklarida mavjud bo'lgan moliyaviy risklarni tahlili. Bank faoliyatida risklarning yuzaga kelishining sabablari.

9-Mavzu: Bank siri. Tijorat siri. Auditor siri.

Banklar o'z mijozlari va vakillarining operatsiyalari. Jismoniy shaxslarning hisobvaraqlari va omonatlariga doir ma'lumotnomalar. Bank

tomonidan 'Bank siri'ni tashkil etuvchi ma'lumotlar. Xavfsiz bo'lmagan va nosog'lom bank. Auditorlik tekshiruvlar. Auditorlik natijalari.

10-Mavzu: Bank xavfsizligini tashkiliy jihatdan va muhandis-texnik vositalar yordamida ta'minlash.

Tijorat banklari faoliyatida axborotlarni xavfsizligini ta'minlash tartibi. Kiber-xavfsizlig siyosati va unga amal qilish jarayonlari. Bank faoliyatida personal va moliyaviy ma'lumotlar bazasini xavfsizligini ta'minlash yo'lida bajarilayotgan ishlar. Hakkerlardan himoyalanish tizimlari va ularning ishlash tartibi.

11-Mavzu: Bank xavfsizligini informatsion-analitik usullar bilan ta'minlash.

Bank xavfsizligi. Bankdagi ma'lumotlarni himoyalash. Bank ma'lumotlarini himoya qilish muammosi. Magnit kartochkalari. PROXIMITY-kartalar. SMART-kartalar. Elektron jetonlar.

12-Mavzu. Kreditlash ishi bilan bog'liq noqonuniy operatsiyalar va ularni oldini olish choralari.

Kreditlash ishi bilan bog'liq noqonuniy operatsiyalar. Banklar faoliyatini to'g'ri tashkil etish. Banklar faoliyatida kredit operatsiyalari. Kredit riski. Banklar tomonidan bajariladigan barcha kredit operatsiyalari. Banklardagi noqonuniy operatsiyalar va ularni oldini olish choralari.

13-Mavzu: Tijorat bankining kredit portfeli tushunchasi va uning tashkil etilishi.

Tijorat bankining kredit portfeli tushunchasi. Kredit portfelini shakllantirish muddati. Yo'nalishi bo'yicha kreditlar turlari. Bank kreditlarining asosiy maqsadi. Bank kredit portfelining tarkibi. Kreditlash jarayonining asosiy tamoyillari.

14-Mavzu: Kredit portfelining sifatini tavsiflovchi ko'rsatkichlar.

Kredit portfelining sifati. zahira ajratmalari summasi. Bank aktivlarining o'rtacha summasi. Kreditlardan ko'rilgan zararlarni qoplashga mo'ljallangan zahira ajratmalari. Muddati o'tgan kreditlarning mo'tadil darajasi. Brutto kreditlar. Kreditlardan olingan foizli daromadlar summasi. "Mudis" xalqaro reyting agentligi tomonidan qo'llaydigan ko'rsatkichlar. Kredit portfelining divertsifikasiya darajasi.

15-Mavzu: Kredit portfelini diversifikatsiya qilish va muammoli ssudalarni boshqarish.

Kredit portfelining diversifikatsiya qilish. Xalqaro bank amaliyotida kredit portfelini diversifikatsiya qilishni asosiy yo'nalishlari. Diversifikatsiya qilinmagan kredit portfeli. Diversifikatsiyani xususiyatlari. Kreditlarni

ta'minlanganligi bo'yicha diversifikatsiya qilish. Diversifikatsiya yordamida kredit portfelini umumiy risk darajasini kamaytirish.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi.

1-mavzu: Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarish fanining predmeti, maqsad va vazifalari.

2-Mavzu: Bank xavfsizligini ta'minlashda himoya etilishi zarur bo'lgan ob'ektlar.

3-Mavzu: Bank xavfsizligiga ta'sir qiluvchi xavf-xatar turlari.

4-Mavzu: Naqd pulsiz hisob-kitoblarni o'tkazishdagi firibgarlik va uni oguhlantirish.

5-Mavzu: Kassa va valyuta operatsiyalari bilan bog'liq noqonuniy operatsiyalar va ularni oldini olish choralari.

6-Mavzu: Qo'riqlanayotgan bank haqidagi axborotni noqonuniy olish va ishlatish yo'llari.

7-Mavzu:Bank xodimlari - xavfsizlik ob'ekti sifatida.

8-Mavzu:Bank xavfsizligining ob'ekti sifatida moliyaviy va moddiy mablag'lar.

9-Mavzu: Bank siri. Tijorat siri. Auditor siri.

10-Mavzu: Bank xavfsizligini tashkiliy jihatdan va muhandis-texnik vositalar yordamida ta'minlash.

11-Mavzu:Bank xavfsizligini informatsion-analitik usullar bilan ta'minlash.

12-Mavzu: Kreditlash ishi bilan bog'liq noqonuniy operatsiyalar va ularni oldini olish choralari.

13-Mavzu: Tijorat bankining kredit portfeli tushunchasi va uning tashkil etilishi.

14-Mavzu: Kredit portfelining sifatini tavsiflovchi ko'rsatkichlar.

15-Mavzu: Kredit portfelini diversifikatsiya qilish va muammoli ssudalarni boshqarish.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

1. Bank xavfsizligining maqsadi va vazifalari.
2. Bank xavfsizligiga ta'sir qiluvchi xatar shakllari.
3. SVIFT - xalqaro to'lov tizimi.
4. Bank xavfsizligini himoyalashni tashkil etish.
5. Bank xavfsizligini muhandis-texnik vositalar yordamida ta'minlash.
6. Bank xavfsizligini tashkiliy jihatdan ta'minlash usullari.

7. Naqd pulsiz hisob-kitoblarni o'tkazishdagi firibgarlik va uni ogohlantirish.

8. "Internet-Banking" elektron to'lovlar tizimi.

9. O'zbekistonda elektron axborotlarni muhofaza qilishni tashkil etish.

10. Banklararo elektron to'lov tizimiga ulanish tartibi.

11. Banklararo to'lov tizimi orqali ma'lumotlarni uzatishning texnologik jarayoni va uni tashkil etish.

12. Elektron to'lov tizimi va uning banklararo hisob-kitoblarni tashkil etishdagi o'rni.

13. Naqd pulsiz hisob-kitoblar tizimi.

14. To'lov tizimi va uning strukturasi.

15. O'zbekiston Respublikasi to'lov tizimining rivojlanish bosqichlari

16. Jahon amaliyotidagi bank texnologiyalari va ularning O'zbekistonda qo'llanilishi.

17. Bank faoliyatida sodir bo'ladigan noqonuniy operatsiyalar oldini olish chora-tadbirlari.

18. Kreditlash ishi bilan bog'liq noqonuniy operatsiyalar va ularni oldini olish choralari.

19. Bank faoliyatida sodir bo'ladigan noqonuniy operatsiyalar oldini olish chora-tadbirlari.

20. Kreditlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlar zahirasini tashkil qilish tartibi.

V. Fan bo'yicha kurs ishi

Kurs ishi uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Bank xavfsizligini ta'minlashda himoya etiladigan ob'ektlar;
2. Bank faoliyatida sodir bo'ladigan noqonuniy operatsiyalarni aniqlash yo'llari;
3. Bank xavfsizligiga ta'sir qiluvchi xavf – xatarlarni boshqarish;
4. To'lov tizimida vujudga keladigan risklarni boshqarish;
5. Naqd pulsiz hisob-kitoblarni o'tkazishdagi firibgarlik va uni ogohlantirish yo'llari;
6. Tijorat banklarining kredit, depozit va valyuta bilan bog'liq noqonuniy operatsiyalari;
7. Chakana operatsiyalar bilan bog'liq noqonuniy operatsiyalar va ularni oldini olish choralari;
8. Xalqaro darajadagi bankning axborot xavfsizligiga bo'lgan asosiy talablar;
9. O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari avtomatlashtirilgan bank tizimlarida axborotni muhofaza qilish tartibi;
10. Banklar faoliyatidagi axborotlarni noqonuniy olish va ishlatish yo'llari;
11. Bank xodimlari xavfsizligini ta'minlash yo'llari;
12. Xavfsiz bo'lmagan va nosog'lom bank faoliyati;
13. Bank xavfsizligini tashkiliy jihatdan ta'minlash usullari;
14. Bank xavfsizligini informatsion-analitik usullar bilan ta'minlash;
15. Himoyalanganlikning yuqori darajasiga ega kartalar tavsifi;
16. Kreditlash ishi bilan bog'liq noqonuniy operatsiyalarni oldini olish choralari;
17. Tijorat bankining kredit portfelini shakllantirish yo'llari;
18. Tijorat banklarni kredit portfelini boshqarish usullari;
19. Kreditlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlar zahirasini shakllantrish mezoni;
20. Muammoli ssudalar va ularni boshqarish;
21. Kredit portfelining diversifikatsiya qilish zarurligi;
22. Kredit portfelining sifatini tavsiflovchi ko'rsatkichlarni ishlab chiqish yo'llari;
23. Banklararo raqobat sharoitida tijorat banklari resurs bazasini oshirish va mustahkamlash yo'llari;
24. Tijorat banklari riskli aktivlarini baoshqarish;
25. Banklararo raqobat sharoitida tijorat banklari resurs bazasini oshirish va mustahkamlash yo'llari.

4

VI. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

"Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarish" fanini o'zlashtirish natijasida talaba:

- Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishni tashkil etish asoslari va tamoyillarini haqida ***tasavvurga ega bo'lishi;***

-Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishni amalga oshirish mexanizmlarini;

-Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishning samaradorligini aniqlash yo'llarini;

-Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishni xalqaro sifat standartlariga moslashtirish mexanizmlarini;

-Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishni amalga oshirishda nazorat va tartibga solish borasidagi mezon va me'yorlari ***haqida bilishi va ulardan foydalana olishi;***

-Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarishni shakllantirish

	mexanizmidan foydalanish; -Bank xavfsizligi bilan bog'liq masalalarni tahlil etish; -Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarish bilan bog'liq muammolar va ularni bartaraf qilish usullaridan foydalanish; -Bank xavfsizligitashkil etish va amalga oshirish; -Bank xavfsizligini tahlil qilish va kredit portfelini boshqarish samaradorligini aniqlash haqida *ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.*
5	**VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** • ma'ruzalar; • amaliy ishlarni bajarish va xulosalash; • interfaol keys-stadilar; • blits-so'rov; • guruhlarda ishlash, • taqdimotlar namoyishi; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
6	**VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar xaqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish yoki testni topshirish.
7	**Asosiy adabiyotlar:** 1. Toymuxamedov I. To'lov tizimi va bank xavfsizligi. Darslik. -T.: Iqtisodiyot, 2019. -328 bet. 2. Z.D.Niyozov va boshq. "Bank etikasi". O'quv qo'llanma. Toshkent.: "Iqtisod-Moliya" 2022 y.- 458 b. 3. Bektemirov A., Ornonov A.A., Xaydarov Z.Sh., Niyozov Z.D. "Tijorat banklari aktiv va passivlarini boshqarish" fanidan o'quv qo'llanma. – Samarqand: SamISI. 2020. 240 bet. 4. O.Ortiqov, I.Quliyev. "Bank menejmenti va marketingi". O'quv qo'llanma. Toshkent.: "Tafakkur Bo'stoni".2015 y. 224 b. 5. Abdullayeva Sh.Z. "Bank ishi". O'quv qo'llanma. Toshkent.: "Iqtisod-Moliya" 2017 y. – 628 b. 6. Варламова. М.А Деньги, кредит, банки:Учебное пособие / М.А. Варламова, Т.П. Варламова, Н.Б Ермасова. – М.: ИЦ РИОР, 2017.-128 с. 7. Z..Mamadiyarov, M.Maxmudova. "Bank ishi". Darslik. Toshkent.:

	"Iqtisod-Moliya" 2021-yil. 381 b. 8. Лаврушин О.И. "Банковское дело". Учебное пособие. Москва "Кнорус" 2021-г. 358 ст. **Qo'shimcha adabiyotlar:** 9. U.Azizov va boshqalar Bank ishi Darslik Toshkent.: "IQTISOD-MOLIYA", 2016. 678 b. 10. "Markaziy bank to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni 2019 yil 11 noyabr. O'RQ – 582-son. 11. U.Azizov va boshqalar Bank ishi Darslik Toshkent.: "IQTISOD-MOLIYA", 2016. 678 b. **Internet saytlari:** 12. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun xujjatlari va ma'lumotlari milliy bazasi. 13. www.norma.uz – Axborot – huquqiy portal 14. www.tfi.uz – Toshkent moliya instituti rasmiy sayti 15. www.cbu.uz – O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti 16. www.finance.uz – Moliya – iqtisodiy tahlil portali.
8	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O'quv uslubiy kengashining 2024-yil 29 avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan (№ FD-14-06).
9	**Fan/modul uchun mas'ullar:** **Karimova A.M.**- "Bank ishi" kafedrasi mudiri, i.f.d., dots.; **Abduraxmonov A.S** - "Bank ishi" kafedrasi o'qituvchisi, assistant-stajyor; **Tursunov F.M.** - "Bank ishi" kafedrasi o'qituvchisi, assistant-stajyor.
10	**Xaydarov Z.SH.** – "Umar" AITB "Ipak yo'li" Samarqand filiali boshqaruvchi o'rinbosari; **Xolmirzayev M.** - TDII, Samarqand filiali "Buxgalteriya hisobi, moliya va statistika" kafedrasi dotsenti.